

Łukasz Barys

CSONTOK, AMIKET
A ZSEBEDBEN HORDASZ

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Łukasz Barys

**CSONTOK,
AMIKET
A ZSEBEDBEN
HORDASZ**

Fordította
Körner Gábor

**Az Európai Unió
társfinanszírozásával**

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

A mű megjelenését az Instytut Książki © POLAND
Fordítási Programja támogatta.
This publication has been supported by the © POLAND
Translation Program.

**WACŁAW
FELCZAK
ALAPÍTVÁNY**

A kötet megjelenését a Wacław Felczak
Alapítvány támogatta.

Kości, które nosisz w kieszeni

Copyright © 2021 by Łukasz Barys

Originally published by Cyranka

Copyright © for the Polish edition by Cyranka

Hungarian translation © Körner Gábor, 2024

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2024

ISBN 978 963 493 293 2

ISSN 2064-2989

A MÉLYBEN ÉS A FELSZÍNEN

A föld nem veri nagydobra a szenvedést, de csontokat rejt, amikre könnyen ráléphet az ember, ha az udvaron jár. Valami a felszínre került, de nem üvegszilánk vagy fadarab. Valami reccsent, így hát kaparni kezdtem. A száraz föld különös könnyedséggel ette be magát a körmöm alá. A térdem kivörösödött és felhorzsolódott, akárcsak a könnyököm, de végül egy szikkadt, barna csontot emeltem fel a nap felé: törékeny, foltos darab. Zsebre vágtam a leletet, és újra letérdeltem. Még tucatnyi csontot sikerült cse- nem a földből: akadtak köztük kisebbek, nagyobbak, de

ugyanúgy barnák, törékenyek voltak. Mindet beraktam a zsebembe, most egész zenekar volt benne.

Pár nappal korábban hasonló csontokat találtam Sonia zsebében. Koszos, csupasz lábszárral ért minket az este. Fél napig az udvaron ténferegtem, amíg a narancssárga nap le nem csúszott a betonon a sötétségbe. A szünidő mindig unalmas, a hőség betapasztja a szád, semmire sem bírod rávenni magad, a többiek meg mind nyaralnak. Anya, miután hazajött a szupermarketből, ahol dolgozik, alszik, a nagyi a betegsége miatt alszik, rám marad, hogy a húgomat bevonszoljam a fürdőszobába, bár nem nagyon akar jönni, elfut és sír, kiabál, hogy utál.

Hagytam, hadd kiabáljon, mert arra számítottam, hogy anya felébred, és mond valamit, de nem ébredt fel – ki kellett aludnia a csomó sztornózott terméket. A nagyi meg leszarta, hogy mi lesz a szagunkkal, mert nem nagyon érzett semmit – sem az orrával, sem a pórusaival, sem a szívével –: köténye mögött a halál és a betegség lapult, amit fölébe helyezett a higiéniaíáknak.

De azért megragadtam Sonia vékony csuklóját, és addig szorítottam, amíg végül megnyugodott – már látta, hogy nem ér el semmit. Félt tőlem. Rossz érzés volt, de nem szóltam, fogtam, és a fején át lehúztam róla a fagyifoltos blúzát, és összeborzoltam a haját – különösen merevnek tűnt, mint a faforgács. A másik kezemmel kinyitottam a csapot, és öntöttem egy kis tusfürdőt a kádba. Aztán lehúztam a húgom kisgatyáját, és megtöröltem a véres térdét. Sonia lábujjai és bokája szinte fekete volt: fél napig szandálban járt, és a homokban babázott.

– Milyen Barbie vagy te? – kérdeztem tőle. – Vakond Barbie?

Nem válaszolt, összegömbölyödött fehér kukaccá, és karját összefonta kidudorodó pocakján. Ahogy ott állt védtelenül és soványan, egy tüneménynek láttam, akit meg kell védeni – és sírás fojtogatott. De zubogott az öntöttvas kádba a víz, el kellett zárnom – eleget hallottam környezetórán arról, hogy fogytán az emberek és állatok ivóvize, anyától meg a számláról, amire nem elég a Biedronka-fizu.

– Forró! Forró! – ordította Sonia, és eresztenem kellett bele egy kis hideget. Aztán még egy kicsit, még egy kicsit, amíg egészen hideg nem lett a víz, és teljesen alkalmatlanná nem vált a fürdésre, de a húgom így is belépett a kádba.

– Miért nem tudsz egyedül fürdeni? Már nagylány vagy – morogtam, és a koszos ruhákért nyúltam.

Próbáltam begyömöszölni a cuccokat a túlcsonduló szennykosárba, de egyszer csak valami furcsát éreztem az ujjaim alatt. Először azt hittem, Sonia cigizik – vicces volt, mert elképzelttem a kishúgomat, amint elmélyülten szívja a répaszínű filtert. De amikor belenyúltam a zsebébe, rájöttem, a cigi puha és törékeny, az viszont, amit találtam, kemény és erős. Sonia nem látta, mit csinálok – végül azonban rájött, és üvöltött, hogy hagyjam abba. De már késő volt – sikerült egy tucat barna csontot a nyitott tenyerembe szórnom, és nyomban borzasztó fülledt lett a levegő a fürdőszobában.

– Ezek honnan vannak? – kérdeztem.

Ismét hallgatott – válasz helyett kihajolt a kádból, és kidobta a taccsot a törölközőre dobott pizsamájára. A hánnyás súlya alatt Hello Kitty beráncosodott. Rádobtam a hűgomra a törölközőt. Másik pizsamája nem volt, ezt pedig most kénytelen voltam kimosni.

– Eredj aludni – mondtam Soniának.

Mosás közben néztem a vécé mellé dobott csontokat. Szanaszét szóródtak, mint egy puzzle, egyáltalán nem illettek ide. Elég széles darabok, tuti, hogy nem baromfiei. Barnásak, foltosak. Nem mertem újra megérinteni őket, így csak följük guggoltam, és bámultam a felületükön kirajzolódó ösvényeket és örvényeket. Kerestem egy nejlonzacskót, visszamentem a fürdőszobába, beleraktam a csontokat, és feltakarítottam a nyomokat. Nem voltam álmos, fáj a fejem. A műanyag zacskót a lelettel a párnám alá dugtam – nyomott. Sonia és Daniel elaludtak. Az ágyból láttam sötét sziluettjüket. Sírn kezdttem, csak úgy, nem bírtam visszatartani. Csak sírtam, sírtam, a csontok mellett pedig halkán rezegtek. Róluk álmodtam: láttam a földet a házunk alatt – tele emberek és állatok összemixelt csontvázaival.

Reggel Sonia rosszul érezte magát, Daniel nézett valamit a tévében, a nagyi meg nyögdécselt a fájdalomtól, mert daganat volt a hátában. Anya elment a Biedronkába. Óvatosan körbejártam az udvart – teljesen idegen lett minden, amit ismertem. Amiről azt hittem, az enyém, valaki másé volt. Óvatosan lépkedtem, végül meghallottam a reccsenést. Nekiálltam kaparni.

* * *

A nagyi a múlt évszázad harmincas éveiben született, vagyis nagyon régen, a németek idején, akik a szomszéd-ban laktak, és néha adtak neki egy kis tejet, kenyeret, húst. A nővérével járt hozzájuk, a mezőre, a tehénekhez, tehének és mezők, és hazajött a tejjel és a kenyérrrel, meg a hús ízével a szájában. A háború papucsos-egyberuhás kislányként találta a nagyit. Öt évig hordatta vele ezt a viseletet – a férfiak elindultak Varsó felé, aztán visszajöttek, de nem mindenki. Egyébként senki sem kérdezte, konkrétan hová tűntek. Viszont mire a férfiak visszajöttek, a németek leléptek: a kertkapun át, szekéren, meg sem álltak Franciaországig. A nagyi és nővére számára kezdetét vette a szürke, keserű kommunizmus, amit mindazonáltal megédesítettek egykori szomszédjaik csomagjai. A nagyi évente egyszer mandarint, csokit, cukorkát és más, Párizs környékéről küldött csodákat kóstolhatott. Aztán elment dolgozni a gyógyszergyárba – betöltötte a tizennyolcat, így hát a gyártósor mellé került. Unalmas munkája volt, de legalább megtanult cigizni, és megszülte anyát. Aztán anyja férjet talált magának, és meghalt nagyapa. A nagyi az egészségre káros munkakörülményekre való tekintettel karkedvezménnyel vonulhatott nyugdíjba. Igazából mindenki tudta, hogy meg fog betegedni, a nyugdíj egyfajta bocsánatkérés volt – menj most, mert mindjárt meghalsz, és nem lesz időd pihenni.

Csakugyan megbetegedett – tíz évvel a férje halála után kezdődött. Borzasztóan köhögött, sokszor véreset köpött – légzési nehézségei voltak, és fáj a háta. Azt mondta, növekszik benne valami, tépi szét az izmait,

a csontjait, a szerveit. Majd – tucatnyi orvosi vizsgálat után – kiderült, a nagyinak rákja van. Jött a járkálás az onkológiára, az orvosok kérdezgetése, a vegyszerek bejutatása, amelyek a száján és a fején át távoztak – állandóan hányt, és hullott a haja. Mindenhol hajszálakat hagyott maga után, aztán a fejéhez kapott, és úgy tett, mintha nem is azt nézné, hogy visszánő-e valami. Mondanom sem kell, mennyibe került az egész. A Biedronka-fizu nagy része elment orvosra és gyógyszerre, nekünk alig maradt valami. Két évig Podlaski baromfímájkrémen éltünk, amit anya a munkahelyéről hozott, nem törődve a lejáratí idővel és a főnökeivel (nem voltak hajlandók ingyen adni semmit, inkább kidobták). Antibiotikummal felpumpált, darált csirkék lüktettek forró olajként a bőrünk alatt, sárga, pattanásos bőrünkön vérsavóval teli, fehér halmocskák nőttek, de túrtük a nagyí kedvéért, akinek egyszerűen muszáj volt életben maradnia, és ugyanolyan ostoba reménységgel bámultunk az összes pabianicei orvosra.

A nagyí haldoklott, így hát folyton imádkozott. Azelőtt is imádkozott, de kötetlenebb formában, a templomban, nem az ágyban és a klotyón. Most viszont éjjelnappal mondogatta az üdvözlégyet és a miatyánkot – így nem sokat kellett magától beszélnie. Túlságosan félt bármit is mondani, nem értette, hogy beszélgetésre van szükségünk, nem Jézusra a nyelvünk hegyén. Ő viszont úgy gondolta, így érthet szót egyik ember a másikkal – Isten által. Nem látta, hogy Isten által egyáltalán nem lehet szót érteni, mivel Isten által csakis összekülönbözni lehet.

A nagy neheztelt ránk, amiért nem járunk templomba, és anyára, amiért nem visz el minket erőszakkal. Télen, amikor a nagy nagyon rosszul érezte magát, és szinte ki sem kelt az ágyból, a házszentelés után panaszkodott ránk a tisztelendőnek. A plébános megvonta a vállát, és oda nem illő módon elnevette magát. „Ne tessék úgy a szívére venni a néninek. Nézze, már nincs sok hátra.” Ilyen pap volt. De a nagy elégedett volt, odaadta neki a borítékot. A tisztelendő azonban továbbra is fintorgott, valahányszor meglátogatta a nagyit a szobájában – öregszag, pisaszag, savanyú izzadságszag, és egyáltalán. A ministránsok a verandán nevetgéltek. Legszívesebben mondtam volna nekik, hogy takarodjanak ki a hidegbe, és fagyjanak meg, ha ilyen nagyra vannak magukkal, de nem szóltam semmit, féltem, hogy elrontom a nagy ünnepét. Olyan elégedett volt az arca, pedig a plébános már tűkön ült, hogy leléphessen, elvégre sok tehetős házat kellett felkeresnie, fente a fogát a vendégváró falatokra, amiket a szomszédainktól kapott: a húslevesre, sütire, teára vagy kávéra. Mi nem kínáltuk meg a tisztelendőt. Igazából eszünkbe sem jutott, hogy az asztalhoz hívjuk – csak álltunk körülötte ostobán, amíg belemártotta a permelezőt a vízbe, amit szenteltnek nevezett, pedig rozsdás volt. Tökéletesen megértettem, hogy a tisztelendő jobban szereti a túrós sütit a halálnál. A nagy is érezte, hogy nem nyerte el a tisztelendő tetszését. Haragudott, hogy nem takarítottunk ki otthon. Nagyon szégyellte magát miattunk; néha úgy éreztem, nem is szeret, idegeneknek tart minket.

Imádott szemrehányást tenni anyának. „Kurválkodik”, mindig ezt mondta. Nekem semmi bajom nem volt a kurvákkal, de anya megítélését illetően egyetértettem a nagyival, ha nem is amiatt, hogy szégyelltem volna magamat Isten előtt, akiben nem nagyon tudtam hinni. Egyszerűen ki nem állhattam anya élettársait, akiket folyton hazahozott, akikkel a kanapén vodkázott, tévézett, aztán meg lefeküdt, és a mocskos szerelem hangjaival töltötte be a házat. A pasik nálunk aludtak, reggel pedig felkeltek, elégedetten éjszakai teljesítményükkel, bár persze úgy tettek, mintha semmi ilyesmi nem történt volna, nekem meg libabőrös lett a karom, amikor a reggelinél jó reggelt kívántak, vagy kikiabáltak a klotyóról: foglalt! Vártam, hogy elmenjenek. Számoltam a hátralévő perceket, forgott a gyomrom, ha rájuk kellett néznem – a boldog, jóllakott, termékeny, az anyámmal folytatott éjszakai hancúrozásban kimerült pasikra. Anya a legkülönfélébb helyeken szedte fel őket: a munkahelyén, boltban, bulikon. Volt pár közös vonásuk: egytől egyig unalmasak, csórók, nagyhangúak és nevetlenek voltak. De tapadtak anyára. Mindegyiket úgy mutatta be nekünk, hogy ő az új apukánk, aki ezentúl velünk fog lakni. Szerencsére anyám kapcsolatai hamar felbomlottak, az apukák elpárologtak, nem foglalták el többé a klotyót, szabad szellemük nem bírta elviselni a belőlünk áradó rossz kisugárzást. Amint egy-egy apuka elpárologott, a nagyik kikelt az ágyból. Haldoklott, haldoklott – aztán felkelt. Mert volt egy-két szava anyához.

Képesek voltak órákig kiabálni egymással, majd alvászünet után reggel és másnap is folytatni a veszekedést, egész addig, amíg a nagyi már vért köpött, és anya kénytelen volt bevonszolni az ágyba, elrendezni a párnáját, gyógyszert, oxigént, vizet adni neki, miközben egyébként megállás nélkül sírt és káromkodott – nem is tudni, mi bántotta jobban, a nagyi szavai vagy a betegsége. A nagyi különben akkor sem hagyta abba anya szidalmazását, amikor anya kikészítette a gyógyszereit, és lefektette őt; a szidalmak között olyan kifejezések szerepeltek, amelyekért más kihajította volna az anyját az ablakon, vagy megfojtotta volna egy párnával – vagyis a kurva, a lotyó, a rohadék és a picsa különféle variációi. Anya azonban szerette a nagyit, és tudta, hogy a nagyi is szereti őt, még ha néha gyűlöli is, amiért „kurválkodik”, és nem jár misére. Kuplerájt csináltál ebből a házból, kiabálta a nagyi, várod, hogy meghaljak, azt hiszed, akkor majd minden másképp lesz, de nagyon tévedsz, mert nem fogom hagyni, hogy kurválkodj, a halálom után is bemászom az ágyadba, és a pinádba dugom a jéghideg ujjamat.

Anya pedig kiabált a nagyival, és sírt, kiabált, és sírt, aztán lefeküdt, és hajnalig sírt, aztán kifestette magát, és ment a szupermarketbe, hogy beüljön a pénztárba, és feltöltse az árut. Noha utáltam az apukákat, akiket hozott hozzánk, és a nagyinak szurkoltam, amikor veszekedtek, tudtam: anya csak azt akarja, hogy szeressék. Csak ennyit.

* * *

Egyikünk sem tudta, mi történt az igazi apukánkkal. A félárvaság évei alatt apa sorsa számtalan lehetséges forgatókönyvvé terebélyesedett, amelyek állandóan a fejemben jártak. Nem ismertem apa családját, vagyis a többi nagyszülőmet – állítólag nem volt senkije. Rá is csak homályosan emlékeztem. Sem a nagyi, sem anya nem akart mondani róla semmit. Amikor elhagyott minket, én öt voltam, Daniel kettő, Sonia pedig nem sokkal azelőtt született. Valamire csak kellene emlékeznem! De nem emlékeztem semmire. Nem voltak otthon fényképalbumaink, azt sem tudtam, hogy nézett ki apa. Anya nem díszítette a falakat vagy a polcokat fotókkal, még a mieinkkel sem, egyszerűen eszébe sem jutott ilyesmi. A nap nagy részében túl fáradt volt ehhez, amikor megvégre kipihente magát, élettársakat, szeretőket, apukákat hívott hozzánk. Nem akart beszélni apáról. Mindig azt mondta: „Mindjárt, csak most jöttem haza a munkából!”, vagy mondta, hogy ne zavarjam, és lezárta magát, mint a szerver, amibe ötvenszer rossz jelszót ütöttek be.

A nagyi sem akart fontos dolgokról beszélni. Ellenben a gyógyszergyárról, ahol egész életében dolgozott, a háborúról, a németekről, a zsidókról, a kommunistákról, a liberálisokról, a balcerowiczokról* órákig tudott mesélni – és megállás nélkül öntötte ránk a katolikus tévében hallott összeesküvés-elméleteket mindenféle érdekes témában. Apa említésére azonban minden alkalommal

* Leszek Balcerowicz (1947) pénzügyminiszterként a radikális lengyel szabadpiaci reformok nem túl népszerű irányítója volt a rendszerváltás idején. – *Itt és a továbbiakban: a fordító jegyzete.*

összehúzta az ajkát, amely szárazon recsegett, mint nyáron a föld. Hátrahajtotta a fejét, és nekidöntötte a házfalának – így ült, feszülten, pedig összegörnyedt, olyan feszes volt a nyaka, mint a levágásra előkészített libaé, és bámulta egyetlen fánk, a meggyfa enyhén ringatózó lombját, amely évről évre egyre kevesebb gyümölcsöt termelt, míg nem végképp megszűnt teremni, és seregélyek otthonává vált.

Így hát az apáról való tudásunk úgynevezett maradványokból származott, mondattöredékekből, foszlányokból, morzsákból, fél füllel hallott apróságokból, amelyek hihetetlen méretűvé nőttek a fejünkben. Apa messziről, vidékről származott, azért jött Pabianicébe, hogy a szakmunkásképzőben tanuljon. Így ismerkedtek meg anyával – találkoztak, és „egymásba szerettek” (így mesélte egyszer anya), vagy találkoztak, és apa „elcsábította” anyát (így mondta a nagyi), ami miatt anya elpazarolta az életét. Mert bár szegény családból származott, dédelgetett bizonyos reményeket – végül is elég jó fejű szülei voltak, nem úgy, mint apának, akinek csupa elmaradott, mocskos paraszt volt a családjában. „Életemben nem láttam olyan kuplerájt, amilyen a portájukon volt!” – kiabálta néha a nagyi panaszkodva anyának tizenöt évvel a történetek után, mert számon tartotta a sérelmeit, még évekkel később is azt szerette volna, ha anya egy orvoshoz vagy ügyvédhez, de legalábbis egy költőhöz megy feleségül, nem egy szakmunkásképzős sráchoz. Különben kiderült, sokban igaza volt, apa és anya elég szegényen éltek. „El akart vinni téged – harsogta a nagyi –, se szó, se beszéd

becsörtetett ide!” A szegénység, a zsúfoltság, a szűkös körülmények számos konfliktushoz vezettek, különösen a születésünk után, amikor tényleg összement a ház. Nagyinak és nagyapának az aprócska hálószoza jutott, apa és anya a nem külön bejáratú, amerikai konyhás „nappaliban” aludtak (éjszakára kihúzták a kanapét, amely napközben tévészésre szolgált), mi meg az utolsó szobácskában kaptunk helyet, amely korábban állítólag „a nagynéninké volt”, akivel nem árulták el, mi történt. Még az sem javított a lakáshelyzeten, hogy nagyapa csecsemőkoromban meghalt – a nagy kezdett némi ellenszenvvel viseltetni az unokái iránt. Mint mondtam, ötéves voltam, amikor apa eltűnt. Mi történt? Volt, hogy a nagy odadobott nekünk egy falatot, a hírek gilisztáját a kiéhezett halaknak: „Apátok lelépett Amerikába, üvegházban kezdett dolgozni, persze nem jött haza”, vagy „Apátok talált egy másik nőt, nem szeretett titeket”, vagy „Apátok madárrá változott, és elrepült – huss! egyszerűen eltűnt az égen”. Véresen komolyan vettük a nagy történeteit. Kerestük az égen a madarat, az emlékeinkből száműzött égi menekültet, amely a ház felett kering, és vijjog, valahányszor újabb begerjedt szerető érkezik anyához. Habár néha azt hittem, apát látom az égen, ő bolyong odafent, és mindjárt leszáll hozzám – ez soha nem történt meg. Aztán már a nagyit sem kérdeztem felőle. Mindannyian hallgatásban éltünk – így nyilván kicsit könnyebb volt.

* * *

A faluból a telek maradt nekünk, amelyen a házunk állt. Száz éve valamivel több volt: a közeli föld, amit a nagy szülei abban a félelemben szántottak fel, hogy nem fog teremni, és nem érik meg az aratást, az ő feketére sült, krumpli- és gyökérképű nagyszülei, dédszülei pedig abban a félelemben, hogy nem fog teremni, és felpofozzák vagy megbotozzák őket – ezt a földet azonban a nagy és nagyapa bagóért eladták. Igazából nagyapa adta el, amit a nagy sohasem bocsátott meg neki; mindig mondta, hogy nagyapa úgy rendelkezett az ő örökségével, mint egy pár gumicsizmával. Mert a föld adta és vette vissza a létezését, kötötte össze az embert és az állatot, állt össze életté és halállá. Nem nagyon értettem az egészet, igazából a nagy sem, de szeretett morgolódni miatta. Alapvetően arról volt szó, hogy jövevények építkeztek oda, akik kutyaikolába jártak a kutyáikkal, és kabátocskát vásároltak nekik. A nagyinak ez sehogy sem fért a fejébe, azt mondta, az emberi faj iránti gyűlöletből teszik ezt.

Elbújtam a ház mögött, hogy ne lásson senki, neki-dőltem a narancssárga téglafalnak, és kirakosgattam a csontokat a földre. Gondolkodtam, mit lehet összerakni belőlük – milyen üzenetet vagy formát –, de semmi értelmes nem jutott eszembe. Már megbékéltem a gondolattal, hogy a talált csontokban nincs semmi – csontok, amikre nincs válasz. De végül összeszedtem a bátorságomat, és odabaktattam a nagyhoz – közeledett az október, a meggyfánk kicsavarodva, kopáran állt, a nagy azonban így is bámulta, takaróba burkolózva, reszketve. A körmei feketék voltak, a bőre ráncos, a haja viszont végre visz-

szanótt: már rég nem volt kemón. Kérdeztem, honnan származnak ezek a csontok a ház előtt és a környéken, az udvaron, a fűben, a giliszták között – előkaptam a zse-
bemből a teli zacskót, az összerakható csontvázat, és leszórtam a csontokat a nagy mellé, a padra.

– Mutasd, mutasd.

Azt hittem, kiabálni fog velem, megráz, és nem lesz hajlandó mondani semmit, de nagyon érdekelték a csontok, a szeméhez emelte és alaposan megszemlélte őket. Majd nekiállt a megfelelő módon összerakni őket, és döbbenet láttam: illeszkednek egymáshoz, magukban rejtik a megoldást, amit nem vettem észre. A nagy vagy negyedórán keresztül dolgozott elmélyülten, vizsgálta a csontokat, lerakta, a többihez illesztette, újra felvette őket. Megigézve, rémülten figyeltem az egészet, próbáltam nem félni.

– Ez a koponyája egy darabja. Ez a mancsa. Meg egy kicsi a gerincéből – dünyögte az orra alatt a nagy.

Majd nagy büszkén mutatta, amit összerakott:

– Nézd csak, majdnem egy egész nutriát összegejtöttél.

A mellette lévő padon most egy különös dombormű, egy lény körvonalai látszottak, valaminek a maradványai, ami valaha egy hatalmas rágcsáló lehetett. A nagy finoman elmosolyodott, és megsimogatta a rágcsáló nyakát.

– Nagypád nutriát tenyésztett. Ilyen patkányt, hódot, mókust. Mennyi volt! Vagy száz ketrec, igazi hús- és szőrmefeldolgozó üzem. Száz ketrec, majdnem tele mind. Itt álltak sorban a meggyfa alatt. Száz ketrec!

Egy kézmozdulattal lesöpörtem a padról a földből kiszedett nutriát – a csontok a fűbe repültek, amely könnyebbülten fogadta be őket. A nagyit tiltakozott, rám mordult, hogy nem tisztelek semmit, de nem hallgattam rá, el akartam bújni, le akartam kaparni a kezemről a valamit, ami ezentúl állandóan a kezemhez fog tapadni, ki akartam kaparni a fülemből a reccsenés hangját, a reccsenést, a reccsenést – és elbújtam a házban. Közben Sonia, aki az ablakból figyelte a csontkirakóst, új elfoglaltságot talált magának – állatfigurákat készített gyurmából, de nem valóságos, hanem összemixelt állatokat. A nagyihoz megérkezett a barátnője, Wacia, és élénken érdeklődött Sonia állatai iránt. Egyszer elmondtam Waciának, amit a nagyitól hallottam.

– Ha azt hiszed, hogy a nagyapád üzletember volt, tévedsz. Egy tucat ketrece volt, ha sokat mondok, semmi feldolgozóüzem. Fiatal vagy, és nem tudod, mi az a csontfeldolgozó, de nem fogom elmondani.

Egy másik alkalommal rám mutatott, és röhögni kezdett:

– Nutria vagy! Nutria! Nutria!

Waciának tökfefeje volt, és cementből készült rántás az agya helyén, mert ötven évig varrónőként dolgozott, és a nyugdíjából alkoholizált. Ettől kezdve majd' mindennap eljött hozzánk; néha felbaszta az agyunkat a baromságai-val, néha meg piás angyalnak tűnt – olyanak, aki átkíséri a nagyit a túloldalra, vagy leengedi a földre.